

PRAWO MIĘDZYNARODOWE PRAW CZŁOWIEKA

MAŁGORZATA ANDRZEJCZAK-ŚWIĄTEK
Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie

Prawno-międzynarodowe aspekty stosowania klauzuli derogacyjnej w amerykańskim systemie ochrony praw człowieka, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki derogacji praw dziecka

Słowa kluczowe: derogacja, sytuacja nadzwyczajna, prawa dziecka, prawa człowieka, między-amerykański system ochrony praw człowieka

1. Wstęp

Niniejsze rozważania dotyczące zagadnień związanych z zakazem derogacji praw dziecka w amerykańskim systemie ochrony praw człowieka stanowią kontynuację badań nad problemem zakresu ochrony dziecka w sytuacji „wojny lub innego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu” poczynionych na kanwie mojej rozprawy doktorskiej, pt: „Ochrona praw dziecka w sytuacjach nadzwyczajnych”¹. Ową kontynuację i dalsze zainteresowanie tematem analizy wspomnianej ochrony w amerykańskim systemie ochrony praw człowieka zawdzięczam dwóm wybitnym znawcom dziedziny prawa międzynarodowego i praw człowieka: Profesorowi Tadeuszowi Jasudowiczowi – Promotorowi mojej rozprawy doktorskiej oraz Profesorowi Janowi Sandorskiemu – jej Recenzentowi. Obydwaj Profesorowie wskazali mi, iż warto byłoby pogłębić poszukiwania badawcze właśnie o analizę systemu amerykańskiego, zwłaszcza pod kątem problematyki derogacji praw dziecka w świetle Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka.

Coroczna Konferencja Praw Człowieka i Prawa Humanitarne, organizowana przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego,

¹ Rozprawa doktorska autorki została opublikowana przez Bibliotekę Rzecznika Praw Dziecka, zob. Małgorzata Andrzejczak-Świątek, *Ochrona praw dziecka w sytuacjach nadzwyczajnych*, Warszawa 2016.

okazała się być idealną platformą prezentacji niniejszej problematyki, zwłaszcza że przedmiotem ostatnich obrad były właśnie zagadnienia związane z zaistnieniem sytuacji nadzwyczajnych.

Celem niniejszej publikacji jest nie tylko analiza regulacji prawnomiędzynarodowych w zakresie ochrony praw człowieka, również dziecka w sytuacjach nadzwyczajnych w świetle prawa międzynarodowego systemu amerykańskiego, ale przede wszystkim ukazanie dylematów prawnych, interpretacyjnych oraz odnoszących się do praktyki stosowania prawa związanych z instytucją derogacji praw człowieka w ogóle, a praw dziecka w szczególności.

Podkreślić należy jakże odmienne w swej treści unormowanie amerykańskiej formuły derogacyjnej w porównaniu z innymi podobnymi klauzulami, występującymi w traktatach międzynarodowej ochrony praw człowieka². Z tego względu warto dokonać analizy orzecznictwa Międzypaństwowego Trybunału Praw Człowieka w kontekście skarg indywidualnych pod kątem wykładni pojęć zawartych w art. 27 Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka, jak również zakresu zobowiązań pozytywnych państw do stosowania środków derogacyjnych.

2. Natura i funkcje derogacji ze szczególnym wskazaniem specyfiki uregulowań systemu amerykańskiego

Analiza uregulowań prawnych systemu amerykańskiego pod kątem funkcjonowania instytucji derogacji w dziedzinie praw człowieka jest dużo bardziej skomplikowana niż w przypadku systemu europejskiego. Wynika to przede wszystkim z niejednorodności standardów regionalnych obowiązujących państwa amerykańskie. O ile bowiem ratyfikacja najważniejszych traktatów ochrony praw człowieka wypracowanych w ramach systemu ONZ, przede wszystkim Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, ma w systemie Organizacji Państw Amerykańskich charakter raczej powszechny, to już najważniejsza z punktu widzenia ochrony praw człowieka umowa o charakterze regionalnym, mianowicie Amerykańska Konwencja Praw Człowieka, nie została ratyfikowana ani przez Stany Zjednoczone, jak również przez Kanadę – czyli w zasadzie nie obowiązuje w Ameryce Północnej. Ratyfikacji tego traktatu odmówiły też między innymi Bahamy, Saint Lucia i Santi Vicent i Grenadyny³.

Powyższe skutkuje osłabioną pozycją i zasięgiem oddziaływania Międzypaństwowego Trybunału Praw Człowieka, który to zasięg skupia się głównie na państwach Ameryki Południowej⁴. Co więcej, taki stan rzeczy ma olbrzymi

² Na fakt ten zwróciła uwagę m.in. Anna Michalska, jednakże bardzo lakonicznie wspominając jedynie o odmienności formuły amerykańskiej od pozostałych, zob. A. Michalska, *Niebezpieczeństwo publiczne, które zagraża życiu narodu* [w:] T. Jasudowicz, (red.), *Prawa człowieka w sytuacjach nadzwyczajnych*, Toruń 99, s. 12.

³ Stan ratyfikacji Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka dostępny na oficjalnej stronie Międzypaństwowego Trybunału Praw Człowieka.

⁴ *Ibidem*.

wpływ na zakres funkcjonowania i stosowania przez państwa obu Ameryk środków derogacyjnych.

Kluczową kwestią jest odmienne uregulowanie klauzuli derogacyjnej w systemie ONZ – na mocy Paktu – oraz w Konwencji amerykańskiej (o czym szerzej będzie mowa w dalszej części rozważań). Prowadzić to może wprost do swoistego rozwarstwienia w standardach stosowania środków derogacyjnych przez państwa należące do OPA, jak również do odmiennych standardów orzeczniczych organów międzynarodowych w tym względzie, a w konsekwencji do niejednolitej praktyki w odniesieniu do ochrony praw człowieka w sytuacji nadzwyczajnej.

Jeszcze bardziej sytuację powyższą komplikuje fakt, iż Stany Zjednoczone (podobnie jak Sudan Południowy) nie ratyfikowały Konwencji o prawach dziecka⁵. Odmowa ratyfikacji tego traktatu ma bezpośredni wpływ na aspekt ochrony praw dziecka w sytuacji „wojny lub innego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu” i odpowiedzialność prawnomiędzynarodową USA za naruszenia praw dziecka.

Kwestia odmowy przez Stany Zjednoczone ratyfikacji najważniejszej, z punktu widzenia ochrony praw dziecka, umowy międzynarodowej jest niezwykle szerokim i złożonym zagadnieniem, niemniej jednak należy wskazać na niezwykle istotne skutki tej odmowy. Konwencja o prawach dziecka funkcjonuje bez klauzuli derogacyjnej, a zamiast niej w art. 38 znajduje się zakres ochrony praw dziecka w sytuacji wojny. Co więcej, niederogowalność praw dziecka zawartych w KPD wynika bezpośrednio z treści całokształtu Uwag Ogólnych Komitetu Praw Dziecka ONZ⁶. Brak ratyfikacji Konwencji przekłada się bezpośrednio na brak traktatowego pułapu rekrutacji dzieci do oddziałów zbrojnych⁷, brak obowiązku raportowania o sytuacji dzieci w USA do ONZ, a także brak jednolitego prawa federalnego w kwestii opieki nad dzieckiem i jego ochrony⁸.

Powyższe wskazuje na istotne rozwarstwienie i niejednorodność standardów dotyczących zakresu funkcjonowania klauzul derogacyjnych w państwach OPA oraz możliwość stosowania przez nie środków derogacyjnych, ale należy się zastanowić, jak te standardy winny być interpretowane przez państwa decydujące się zastosować środki derogacyjne oraz czy pozwalają one na derogację praw dziecka.

⁵ Por. A. A. Bowers, N. H. Kaufman (red.), *Implementing the U.N. Convention on the Rights of the Child. A Standard of Living Adequate or Development*, Westport, 1999;

⁶ Por. M. Andrzejczak-Świątek, *Ochrona...*, s. 233 i n.

⁷ Brak normy traktatowej w tym przypadku nie wyklucza funkcjonowania normy zwyczajowej, a zakaz rekrutacji dzieci poniżej 15 roku życia do oddziałów zbrojnych został uznany właśnie za normę *ius cogens* o charakterze zwyczajowym, Patrz. m.in. J.-M. Henckaerts, *Studium poświęcone zwyczajowemu prawu międzynarodowemu humanitarnemu: wkład w zrozumienie i poszanowanie zasad prawa dotyczącego konfliktów zbrojnych*, Warszawa 2005.

⁸ Zob. więcej: (red.) N. Gilbert, N. Parton, M. Skivenes, *Child Protection Systems: International Trends and Orientation*, Oxford, 2011.

Klauzula derogacyjna w systemie uniwersalnym praw człowieka

W systemie ONZ, który swym zasięgiem obejmuje wszystkie państwa OPA, klauzula derogacyjna unormowana jest w art. 4 Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. Niestety, przekład tego przepisu na język polski budzi uzasadnione wątpliwości, bowiem pojęcie *life of the nation* zostało przetłumaczone jako „istnienie narodu”, natomiast zwrot *in time of public emergency* jako „w przypadku wyjątkowego niebezpieczeństwa publicznego...”⁹. Dla właściwej wykładni przepisów derogacyjnych zawartych w Pakcie pozornie „delikatne” różnice mają kluczowe znaczenie i mogą prowadzić do niewłaściwej oceny sytuacji nadzwyczajnej przez władze państwowe, a co za tym idzie, do naruszeń traktatu w odniesieniu do stosowania środków derogacyjnych. Prawidłowe przetłumaczenie tekstu art. 4 Paktu prowadzi do wniosku, iż chodzi o sytuację „niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu”. Niebezpieczeństwo musi być urzędowo ogłoszone i wówczas „Państwa–Strony niniejszego Paktu mogą podjąć kroki mające na celu zawieszenie wykonywania zobowiązań wynikających z niniejszego Paktu, w zakresie ściśle odpowiadającym wymogom sytuacji, pod warunkiem, że kroki te nie są sprzeczne z innymi zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego i nie pociągają za sobą dyskryminacji wyłącznie z powodu rasy, koloru skóry, płci, języka, religii lub pochodzenia społecznego”¹⁰.

Aby w sposób pełny zrozumieć specyfikę instytucji derogacji w systemie amerykańskim, warto choćby w skrócie przypomnieć okoliczności i kontrowersje, jakie towarzyszyły państwom obu Ameryk, a zwłaszcza Stanom Zjednoczonym podczas prac nad treścią klauzuli derogacyjnej zawartej w art. 4 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych.

Art. 4 Paktu przypomina w swym brzmieniu art. 15 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Jednakże, EKPC została przyjęta stosunkowo szybko, bo już 4 listopada 1950 roku, natomiast prace nad Paktem, jako traktatem uniwersalnym, w którym pogodzić musiano interesy niemal całej społeczności międzynarodowej, były wciąż kontynuowane. Treść art. 4 Paktu ulegała zmianie w swej warstwie substancjalnej do momentu przedstawienia jego wersji finalnej przez Komisję Praw Człowieka w 1952 roku¹¹.

Prace nad klauzulą derogacyjną zawartą w Pakcie Obywatelskim ukazały zupełnie odmienne spojrzenie zachodnich państw europejskich oraz Stanów Zjednoczonych na potrzebę jej umieszczenia w traktacie. Właściwie od momentu, gdy po raz pierwszy, w roku 1947, ze strony Wielkiej Brytanii pojawiła się propozycja

⁹ Por. oficjalny tekst Paktu na stronie Sejmu RP: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19770380167>, dostęp: 18.09.2017.

¹⁰ Art. 4 Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych.

¹¹ Zob. UN doc. E/2256 (E/CN.4/669), *Report of the eight session of the Commission on Human Rights 1952*, Annex I, s. 4; A-L. Svensson-McCarthy, *The International Law of human Rights and States of Exception*, Brill – Nijhof, 1998, s. 200–217.

wprowadzenia do Paktu przepisów derogacyjnych, Stany Zjednoczone były przeciwne tym przepisom i zamiast tego proponowały wprowadzenie generalnej klauzuli limitacyjnej¹². Porzucenie pomysłu wprowadzenia ogólnych przepisów, ograniczających korzystanie z traktatowych praw i wolności człowieka, nie zmieniło podejścia USA do kwestii derogacji¹³.

W trakcie prac nad art. 4 Paktu dały także o sobie znać istotne różnice w podejściu państw regionu europejskiego i amerykańskiego do kwestii derogacji. O ile państwa–członkowie Rady Europy od początku prezentowały zasadniczo podobne stanowisko w niniejszym aspekcie, to państwa amerykańskie były w tym względzie podzielone. Oprócz Stanów Zjednoczonych, wyraźny sprzeciw wobec klauzuli derogacyjnej wyrażały na przykład Filipiny, natomiast Chile początkowo przyjmowało propozycję jej traktatowego unormowania z aprobatą¹⁴, aby w czasie szóstej sesji Komisji w 1950 roku wycofać swoją wcześniejszą deklarację wsparcia dla art. 4 i zaproponować jego usunięcie ze względu na fakt, iż zdaniem Chile, wprowadzenie do projektu niejasnych pojęć może powodować nadużycia ze strony państw członkowskich. Ponadto, zdaniem przedstawicieli Chile, wprowadzone do innych przepisów Paktu pojęcia: *national security* oraz *public order* w wystarczający sposób obejmują wszystkie sytuacje, które mogą pojawić się w sytuacji wojny lub innego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu¹⁵.

Szósta sesja Komisji ukazała również aktywność Urugwaju w kwestii derogacji. W czasie jej obrad Urugwaj zaproponował wsparcie dla przepisów derogacyjnych *in spite of serious problems it raised*, ponieważ wprowadzają one nową zasadę w prawie międzynarodowym, mianowicie odpowiedzialność państw w stosunku do członków społeczeństwa w kwestii niepodejmowania żadnych środków derogacyjnych względem praw człowieka oraz podstawowych wolności¹⁶. Urugwaj zwrócił również uwagę, iż zasada ta została wprowadzona w większości krajowych porządków prawnych, gdzie stosowanie siły przez państwo *was responsible for its measures suspending constitutional guarantees*¹⁷.

Opisane powyżej różne stanowiska i podejścia państw co do włączenia do traktatu o zasięgu uniwersalnym klauzuli derogacyjnej dowodzą istnieniu problemu we właściwym zrozumieniu, czym jest derogacja zobowiązań w dziedzinie praw człowieka. Problem ten pozostaje nadal aktualny, o czym świadczą nie tylko trudności praktyczne ze stosowaniem środków derogacyjnych przez państwa, które zdecydowały się na ich wprowadzenie oraz orzecznictwo mię-

¹² Propozycja wprowadzenia do Paktu ogólnej klauzuli limitacyjnej spotkała się z oporem państw Europy Zachodniej, szczególnie Francji, która podczas piątej sesji Komisji Praw Człowieka w 1949 r. zajęła stanowisko, iż zasada niederogowalności niektórych praw jest „sygnałem i permanentnym zabezpieczeniem” oraz że istnieje zasadnicza różnica pomiędzy ograniczeniem wybranych praw a zawieszeniem stosowania Konwencji, zob. UN doc. E/CN.4/SR.127, s. 7.

¹³ Zob. UN doc. E/CN.4/SR 126, s. 3.

¹⁴ Por. UN doc. E/CN.4/SR 12, s. 3,5.

¹⁵ Zob. UN doc. E/CN.4/SR 195, s. 11.

¹⁶ *Ibidem*, par. 52.

¹⁷ UN doc. E/CN.4/SR 195, s. 11, par. 52.

dzynarodowych sądów i organów na tle przepisów derogacyjnych, ale również pojawiające się w doktrynie poglądy, aby traktować derogację jako „częściową lub całkowitą eliminację zobowiązania międzynarodowego”¹⁸.

Omawiając klauzulę derogacyjną zawartą w art. 4 Paktu warto przypomnieć jej interpretację dokonaną przez Komitet Praw Człowieka zarówno w *General Comment*, jak i w skargach indywidualnych. Komitet poświęcił zagadnieniu derogacji *General Comment No. 5: Derogation o Rights (Arts.4)* oraz *General Comment No. 29: States of Emergency (Article 4)*. W Uwagach Ogólnych nr 5 z 1981 roku skupił się na przesłankach korzystania ze środków derogacyjnych oraz na wymogach formalnych korzystania ze środków derogacyjnych. Uwagi Ogólne z roku 2001 zawierają próbę wykładni pojęcia *public emergency threatening the lie of the nation*, odnoszą się do przesłanki *to the extent strictly required by the exigencies of the situation* oraz zakresu katalogu praw niederogowalnych.

Z punktu widzenia rozważanej kwestii niederogowalności praw dziecka w sytuacji nadzwyczajnej na uwagę zasługuje stanowisko Komitetu, w którym wyraźnie podkreśla on, iż Pakt wymaga, aby nawet w czasie konfliktu zbrojnego środki derogacyjne były dozwolone tylko wówczas i tylko w takim zakresie, gdy mamy do czynienia z sytuacją zagrażającą życiu narodu¹⁹. Ponadto, Komitet „uczula” państwa–strony Paktu nie tylko na wnikliwą analizę zaistnienia warunku uprzedniego derogacji, czyli „niebezpieczeństwa zagrażającego życiu narodu”, ale również wskazuje na istotę przesłanek formalnoprawnych środków derogacyjnych, zwłaszcza w sytuacji, gdy podstawą derogacji jest niebezpieczeństwo inne niż konflikt zbrojny, państwa powinny starannie rozważyć zasadność i przyczynę zastosowania środków derogacyjnych. Chodzi bowiem o to, czy dane działanie jest konieczne i uzasadnione. W odniesieniu do praktyki stosowania środków derogacyjnych przez państwa, Komitet zauważył, że niektóre państwa zdają się traktować art. 4 Paktu jako możliwość uchylecia się od praw zawartych w Pakcie, zwłaszcza gdy prawo krajowe dopuszcza możliwość derogacji w sytuacjach nie objętych Paktem²⁰.

Wobec powyższego, nawet gdyby przyjąć, iż Pakt nie zawiera normy zakazującej wprost derogacji praw dziecka i nie włącza praw dziecka do katalogu praw niederogowalnych, to i tak biorąc pod uwagę specyfikę korzystania przez dziecko z praw człowieka niemożliwe staje się spełnienie przesłanki, aby środki derogacyjne zastosowane względem dziecka podjęte były „w zakresie ściśle odpowiadającym wymogom sytuacji” oraz żeby spełniały – prócz testu konieczności i zasadności – test proporcjonalności użytych środków.

¹⁸ M.in. D. McGoldrick, *The interface between public emergency powers and international law* [w:] *International Journal of Constitutional Law*, 2004, t. 2, nr 2, s. 383.

¹⁹ CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, pkt 2.

²⁰ *Ibidem*, pkt 3.

Klauzula derogacyjna Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka w świetle jurysprudencki Międzyamerykańskiego Trybunału Praw Człowieka

Klauzula derogacyjna unormowana w art. 27 Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka jest – na tle pozostałych klauzul, występujących w traktatach międzynarodowo chronionych praw człowieka – rzeczywiście wyjątkowa. Przede wszystkim podstawową odmiennością jest wartość chroniona Konwencją amerykańską, mianowicie brak tu zupełnie przesłanki ochrony „życia narodu”. Zamiast tego, warunkiem uprzednim w świetle omawianego traktatu staje się obrona „niepodległości lub bezpieczeństwa państwa”. Dowodzi to w istocie specyficznego podejścia państw Ameryki Południowej do kwestii i natury derogacji.

Przywołując wprost klauzulę derogacyjną zawartą w Konwencji amerykańskiej, zgodnie z jej art. 27 „w czasie wojny, niebezpieczeństwa publicznego bądź innej wyjątkowej sytuacji, która zagraża niepodległości lub bezpieczeństwu Państwa–Strony, może ono podjąć środki uchylające jego zobowiązania wynikające z niniejszej Konwencji, w zakresie i na czas ściśle wymagany koniecznością sytuacji, z zastrzeżeniem, że takie środki nie są niezgodne z innymi zobowiązaniami państwa wynikającymi z prawa międzynarodowego oraz nie pociągają za sobą dyskryminacji ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię lub pochodzenie społeczne”²¹.

Powyższe postanowienie nie upoważnia do jakiegokolwiek zawieszenia stosowania następujących artykułów: Artykułu 3 (prawo do osobowości prawnej), Artykułu 4 (prawo do życia), Artykułu 5 (prawo do ludzkiego traktowania), Artykułu 6 (wolność od niewolnictwa), Artykułu 9 (wolność od praw *ex post facto*), Artykułu 12 (wolność sumienia i wyznania), Artykułu 17 (prawa rodziny), Artykułu 18 (prawo do nazwiska), Artykułu 19 (prawa dziecka), Artykułu 20 (prawo do obywatelstwa) oraz Artykułu 23 (prawo do udziału w rządach), a także zasadniczych gwarancji sądowych dla ochrony takich praw²².

Z punktu widzenia niniejszych rozważań i problematyki derogowalności praw dziecka, stypulacja art. 2 ust. 2 AKPC ma kluczowe znaczenie, bowiem jednoznacznie włącza prawa dziecka do katalogu praw niederogowalnych. Co więcej, owa ochrona w sytuacjach nadzwyczajnych obejmuje również zakaz derogacji praw rodziny, co koreluje z rodzinnym charakterem praw dziecka.

Każde Państwo–Strona korzystające z prawa do zawieszenia gwarancji, poinformuje niezwłocznie inne Państwa–Strony, za pośrednictwem Sekretarza Generalnego Organizacji Państw Amerykańskich, o postanowieniach, których stosowanie zawiesza, przyczynach uzasadniających zawieszenie oraz czasie trwania takiego zawieszenia²³.

²¹ Art. 2 ust. 1 AKPC.

²² Art. 27 ust. 2 AKPC.

²³ Art. 27 ust. 3 AKPC.

Artykuł 17 gwarantujący prawa rodziny stanowi, iż rodzina jest naturalną i podstawową, zbiorową komórką społeczeństwa i jest uprawniona do ochrony ze strony społeczeństwa i państwa. Uznaje również prawo mężczyzn i kobiet w wieku małżeńskim do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny, jeżeli odpowiadają oni warunkom wymaganym przez prawo krajowe, z zastrzeżeniem, że warunki te nie naruszają zasady niedyskryminacji, ustanowionej w omawianej Konwencji. Żadne małżeństwo nie może być zawarte bez swobodnej i pełnej zgody przyszłych małżonków. Ponadto, Państwa–Strony podejmą właściwe kroki celem zapewnienia równości praw i odpowiedniego zrównoważenia obowiązków w odniesieniu do zawarcia małżeństwa, w czasie jego trwania oraz na wypadek jego rozwiązania. W przypadku rozwiązania małżeństwa będą podjęte środki zapewniające niezbędną ochronę wszystkich dzieci, a oparte o ich własne, najlepsze interesy. Prawo uznaje równe prawa dzieci zrodzonych w małżeństwie oraz tych urodzonych poza małżeństwem.

Z kolei zgodnie z art. 19 Konwencji, każde małoletnie dziecko (*minor child*) ma prawo do środków ochrony, których wymaga jego stan jako małoletniego ze strony rodziców, społeczeństwa oraz państwa. Wątpliwości budzić może użycie w Konwencji pojęcia „małoletnie dziecko” zamiast „dziecko”, co współgrałoby bardziej z art. 1 Konwencji o prawach dziecka. Rozważenia wymaga zatem akt, czy ochrona i niederogowalność praw dziecka na mocy art. 19 AKPC dotyczy wszystkich dzieci w rozumieniu KPD, czy też jest ograniczona do konkretnej kategorii wiekowej dzieci. Uprzedzając dalszy ciąg rozważań w niniejszej kwestii, można wspomnieć, iż odpowiedzi na to pytanie najwłaściwiej poszukać w orzecznictwie Międzypaństwańskiego Trybunału Praw Człowieka, który odniósł się do kwestii ochrony praw dziecka w świetle art. 19 Konwencji.

Ostatni człon art. 27 ust. 2 „[...] a także zasadniczych gwarancji sądowych dla ochrony takich praw” nie pojawia się w żadnej, poza tą umieszczoną w Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka, klauzuli derogacyjnej. Nie budzi wątpliwości fakt, iż jego celem było wzmocnienie gwarancji ochronnych na wypadek „wyjątkowego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu”, ale zapewne ze względu na specyfikę i historię państw Ameryki Południowej pojawiły się problemy z interpretacją pojęcia *the judicial guarantees essential for the protection of such rights*. Zapytanie do Międzypaństwańskiego Trybunału Praw Człowieka z wnioskiem o interpretację tego pojęcia w kontekście art. 25 oraz 8 AKPC, skierował rząd Urugwaju²⁴.

Trybunał amerykański uznał, iż „esencjalne” gwarancje sądowe, które nie są przedmiotem derogacji zgodnie z art. 2 ust. 2 AKPC, zawierają *habeas corpus* (art. 7 ust. 6 Konwencji) oraz inne efektywne środki procesowe przed sądami i kompetentnymi trybunałami (art. 25 ust. 1 Konwencji) stworzonymi do ochrony przestrzegania praw i wolności, które nie mogą być zawieszane zgodnie

²⁴ Inter-American Court on Human Right, Advisory Opinion OC-9/87, 6.10.1987, Judicial Guarantees in States of Emergency, (Arts.27(2),25 and 8 American Convention on Human Rights). Zapytanie Rządu Urugwaju.

z Konwencją²⁵. Trybunał włączył tym samym w zakres „esencjalnych” gwarancji sądowych procedury sądowe przyrodzone demokratycznej formie rządów (art. 29 c Konwencji), zapewniające państwom gwarantowanie pełni praw zawartych w art. 27 ust. 2 AKPC i których powstrzymanie bądź ograniczenie prowadzi do braku ochrony tych praw²⁶. Zdaniem Trybunału, gwarancje te powinny być interpretowane w świetle zasad procesowych prawa wyrażonych w art. 8 AKPC²⁷.

Aby należycie zrozumieć istotę derogacji i przede wszystkim istotę niederogowalności praw dziecka, należy wskazać na funkcję, jaką pełnią w systemie międzynarodowej ochrony praw człowieka środki derogacyjne.

W odniesieniu do systemu amerykańskiego, analiza klauzuli derogacyjnej zawartej w art. 27 Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka może nastęrczać zasadne problemy interpretacyjne, prowadzące do niewłaściwych wniosków w zakresie jej funkcji. Konwencja używa bowiem pojęć: „zawieszenie” (*suspension*) – w art. 27 ust. 2 i 3 oraz „środki derogacyjne” (*measures derogating from*) – art. 27 ust. 1. Z pomocą przyjść może wykładnia Międzamykańskiego Trybunału Praw Człowieka na kanwie Opinii Doradczej w sprawie *Habeas corpus in Emergency Situations*²⁸. Zdaniem Trybunału, analiza pojęć Konwencji oraz ich kontekstu prowadzi do konkluzji, iż w żadnym razie nie mamy do czynienia z „zawieszeniem gwarancji” w dosłownym znaczeniu, ani „zawieszeniem praw” w znaczeniu wartości chronionych przez przepisy Konwencji, niezbywalnych i przynależnych każdemu człowiekowi²⁹.

Takie stanowisko Trybunału współgra z ideą „przyrodzonej godności człowieka” wyrażonej w Preambulach międzynarodowych traktatów ochrony praw człowieka, będącej fundamentem rozwoju praw człowieka, ale również potwierdza nadrzędność zasady pełnego przestrzegania praw człowieka³⁰.

W swej Opinii Doradczej Trybunał przychodzi z pomocą w zakresie właściwej wykładni art. 27 AKPC przez państwa, które zamierzają wprowadzić środki derogacyjne. Zwraca bowiem uwagę, aby przy interpretacji tego przepisu stosować ogólne zasady wykładni zawarte w Wiedeńskiej konwencji o prawie traktatów relewantnie do przedmiotu wykładni³¹, zwłaszcza w art. 31 ust. 1. Należy przy tym stosować również zasady uregulowane w art. 29 AKPC. A zatem, Trybunał wyraźnie akcentuje potrzebę wykładni systemowej przy stosowaniu środków derogacyjnych, a także interpretacji klauzuli derogacyjnej „w dobrej wierze”, mając na uwadze podmiot i cel Konwencji oraz przeciwdziałając

²⁵ *Ibidem*, par. 41.1.

²⁶ *Ibidem*, par. 41.2.

²⁷ *Ibidem*, par. 41.3.

²⁸ Zob. I-A Court HR, *Advisory Opinion OC-8-87*, 30.01.1987, *Habeas Corpus in Emergency Situations (arts. 27(2), 25(1) and 7(6) American Convention on Human Rights)*, Series A, No.8.

²⁹ *Ibidem*, s. 37, par. 18.

³⁰ Szerzej na temat zasady pełnego przestrzegania praw człowieka w kontekście stosowania środków derogacyjnych [w:] Małgorzata Andrzejczak-Świątek, *op. cit.*, s. 45–53.

³¹ Por. także: *Advisory Opinion OC-3/83*, 8.09.1983, Series A, No. 3, par. 48 oraz pozostałe opinie doradcze Trybunału.

sytuacjom, zezwalającym na ograniczenie korzystania lub wykonywania praw i wolności uznanych w Konwencji albo zawężeniu ich w większym zakresie niż ten przewidziany w Konwencji (zgodnie z art. 29 a AKPC)³².

Dla dalszej części rozważań w przedmiocie zakazu derogacji praw dziecka w amerykańskim systemie ochrony praw człowieka kluczowe znaczenie ma wskazany wyżej podmiot i cel Konwencji, które winny leżeć u podstaw wykładni klauzuli derogacyjnej zawartej w art. 27 AKPC.

Powyzszy kierunek interpretacji art. 27 Konwencji amerykańskiej wskazany przez Trybunał skłania do ujmowania jego postanowień również w świetle art. 4 Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, taki pogląd wynika bowiem ze specyfiki stosowania wykładni systemowej i traktowania międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka w sposób całościowy.

Okazją do wyrażenia przez Trybunał stanowiska w kwestii praktycznych aspektów stosowania środków derogacyjnych były skargi indywidualne – głównie przeciwko Peru oraz Ekwadorowi.

Przykładowo, w sprawie *Zambrano Vélez y Otros przeciwko Ekwadorowi*³³, w związku z wprowadzeniem stanu wyjątkowego przez władze państwowe, Trybunał analizował zgodność aktów państwowych w kontekście obowiązków wynikających z art. 27 AKPC w odniesieniu do konkretnych gwarancji Konwencji będących przedmiotem sporu. Spór natomiast dotyczył sytuacji, w której rząd wydał dekret ustanawiający interwencję sił zbrojnych na terenie całego kraju w związku z tym, iż niektóre miasta Ekwadoru zostały dotknięte poważnymi aktami przestępczości, co w konsekwencji doprowadziło do atmosfery zagrożenia, niepewności i wewnętrznych zamieszek.

Trybunał zwrócił uwagę na obowiązki państw stron Konwencji w zakresie przestrzegania przesłanki stosowania środków derogacyjnych „w zakresie ściśle odpowiadającym wymogom sytuacji”. Zdaniem Trybunału, państwa nie korzystają w tym zakresie z nieograniczonej swobody i uznania, do organów systemu międzyamerykańskiego należy zatem sprawowanie w tejże materii kontroli w sposób subsydiarny i uzupełniający. W ramach kontroli środków derogacyjnych, prowadzonej na szczeblu krajowym, państwo z kolei jest zobowiązane kontrolować organy wewnętrzne i służby. Trybunał podkreśla obowiązek zachowania szczególnej ostrożności przez państwo w użyciu sił zbrojnych jako elementu sterującego podczas protestów, zamieszek czy sytuacji eskalacji przemocy, ponieważ siły zbrojne nie są szkolone pod kątem ochrony ludności cywilnej, tylko „pokonania wroga”.³⁴ Ponadto, Trybunał wyraźnie zaznacza, iż instytucja derogacji stanowi nadzwyczajny środek stosowany w sytuacjach

³² Zob. I-A Court HR, *Advisory Opinion OC-8-87*, 30.01.1987, *Habeas Corpus in Emergency Situations* (arts. 27(2), 25(1) and 7(6) American Convention on Human Rights), Series A, No.8, par. 16.

³³ I-A Court HR, wyrok z dnia 23.11.2010.

³⁴ *Ibidem*, par. 47.

nagłych „w zakresie ściśle odpowiadającym wymogom sytuacji” i nie może być uznana jako narzędzie do walki z przestępczością³⁵.

Skargi indywidualne skierowane do Międzypamerykańskiego Trybunału Praw Człowieka przeciwko Peru dotyczyły, podobnie jak w przypadku Uru-gwaju, użycia sił zbrojnych przez władze państwowe, jednakże ich przyczyną było zagrożenie ze strony ugrupowań terrorystycznych, między innymi grupy o nazwie Sendero Luminoso. Zarzuty dotyczą naruszeń gwarancji Konwencji na rzecz ochrony prawa do życia, zakazu tortur, prawa do wolności oraz praw procesowych.

W sprawie *Durant i Ugarte przeciwko Peru*³⁶, Trybunał uznał, że niezależnie od powagi działań i zawinienia sprawców niektórych przestępstw, nie do przyjęcia jest fakt, iż środki derogacyjne mogą być stosowane bez ograniczeń lub że państwo może uciekać się do stosowania wszelkich środków, aby osiągnąć swe cele. Działalność państwa podlega ocenie prawa oraz moralności i nie może się opierać na pogardzie dla ludzkiej godności³⁷.

Okoliczności sprawy *Loayza Tamayo przeciwko Peru*³⁸ kontekstualizowane są w czasie, gdy władze państwowe prowadziły praktykę stosowania tortur, okrutnego, nieludzkiego i poniżającego traktowania w stosunku do osób oskarżonych o współpracę z ugrupowaniami terrorystycznymi. W 1993 roku Maria Elena Loayza Tamayo została zatrzymana pod zarzutem współpracy z uzbrojoną grupą Sendero Luminoso. Następnie została przewieziona do aresztu, gdzie przebywała w odosobnieniu i nie była w stanie złożyć apelacji sądowej, aby zakwestionować jej zatrzymanie. Skazano ją w procesie zwykłej jurysdykcji sądowej na 20 lat pozbawienia wolności, wcześniej w toku procesu wojskowego została uniewinniona. Trybunał, powołując się na art.27 ust. 2 AKPC uznał, że chociaż wolność osobista nie mieści się w katalogu praw niederogowalnych, to zakaz arbitralnego aresztowania, podobnie jak inne prawa mieszczące się w kategorii wolności osobistej, należą do katalogu praw, od których odstępstwo jest zakazane art. 27 ust. 2 AKPC³⁹. Zdaniem Trybunału, potrzeby prowadzenia dochodzeń i niezaprzeczalne trudności w zwalczaniu terroryzmu nie mogą pociągać za sobą ograniczeń w zakresie ochrony integralności fizycznej osoby⁴⁰.

Kamieniem milowym w orzecznictwie Międzypamerykańskiego Trybunału Praw Człowieka w odniesieniu do zakresu ochrony dziecka w sytuacji nadzwyczajnej, jest wyrok w sprawie *Gomez – Paquiyaury Brothers* przeciwko Peru z dnia 8 lipca 2004 roku.

Niniejsza sprawa była bowiem pierwszą sprawą międzynarodową dotyczącą ochrony dzieci w kontekście konfliktu zbrojnego, w której sąd międzynarodowy

³⁵ *Ibidem*, par. 51.

³⁶ I-A Court HR, sprawa *Durant i Ugarte przeciwko Peru*, wyrok z dnia 08.02.2018.

³⁷ *Ibidem*, par. 69–72.

³⁸ I-A Court HR, sprawa *Loayza Tamayo przeciwko Peru*, wyrok z dnia 07.01.2011.

³⁹ *Ibidem*, par. 50–54.

⁴⁰ *Ibidem*, par. 57.

potwierdził niederogowalność praw dziecka orzekając, że zobowiązania państw wobec dzieci funkcjonują nawet w sytuacji wojny⁴¹.

W sprawie tej Trybunał przywołał art. 38 Konwencji o prawach dziecka, ustanawiający specjalne środki ochrony dla dzieci uwikłanych w konflikt zbrojny. Przypomniawszy również o obowiązku państw stosowania uregulowań międzynarodowego prawa humanitarnego, na czele z Konwencjami genewskimi z 1949 roku oraz Protokołami dodatkowymi. Trybunał zwrócił też uwagę, iż do kwestii brutalności policji oraz służb mundurowych wobec dzieci podczas konfliktu w Peru w 1991 roku odniósł się również Komitet Praw Dziecka ONZ.

O ile początkowa interpretacja pojęcia „małoletni” użyta w art. 19 AKPC może budzić wątpliwości, że Konwencja obejmuje tylko określoną kategorię wiekową dzieci, to stanowisko Trybunału wyrażone w omawianym orzeczeniu wyraźnie potwierdza, że przepis ten obejmuje wszystkie dzieci – w tym wypadku dwóch chłopców wieku 15 oraz 17 lat.

Zdaniem Trybunału, art. 19 AKPC kreuje obowiązek państw przyjęcia środków ochrony (*measures of protection*) odnoszących się do dzieci. Pojęcie to winno być interpretowane przy wzięciu pod uwagę pozostałych przepisów, bowiem „interpretacja traktatu musi brać pod uwagę nie tylko porozumienia i instrumenty powiązane z traktatem (art. 31 par. 2), ale również system, którego jest częścią (art. 1 par. 3)⁴².

Nie po raz pierwszy Trybunał Amerykański przypomniał zasady wykładni ustanowione w Konwencji genewskiej o prawie traktatów z 1969 roku. Zważył bowiem na fakt, iż zarówno Konwencja amerykańska, jak i KPD są częścią szeroko pojętego międzynarodowego *corpus iuris* ochrony praw dziecka⁴³. Zdaniem Trybunału, pojęcie „środki ochrony” użyte w art. 19 AKPC winno być interpretowane w świetle zobowiązań wynikających z KPD⁴⁴.

Podobne stanowisko zajął Trybunał w sprawie *Santa Barbara Compensino Community v. Peru*⁴⁵. Sprawa dotyczyła wymuszonego zaginięcia piętnastu osób, w tym siedmiorga dzieci w wieku od 8 miesięcy do 6 lat. Trybunał wyraźnie podkreślił Akt, iż w grupie tej znajdowały się dzieci wymagające zwiększonej troski i ochrony, a także po raz kolejny do oceny zakresu naruszeń wykorzystał wykładnię systemową, poszerzając zakres ochrony ujętej w art. 19 AKPC o postanowienia Konwencji o prawach dziecka.

W przeciwieństwie do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który w swym orzecznictwie na tle art. 15 EKPC w zasadzie nie dostrzega specyfiki

⁴¹ Zob. także: M.F. Tinta, *Legal consequences for torture in children cases: the Gomez Paquilyauri Brothers vs Peru case, Torture*, 2009, 9(2), s. 118–131; S.C.Grover, *The Torture of Children During Armed Conflicts: The ICC's Failure to Prosecute and the Negation of Children's Human Dignity*, Springer Science and Business Media, 2013.

⁴² IACHR, sprawa *Gomez-Paquiyaury Brothers v. Peru*, wyrok z dnia 8.07.2004, Series C, No.10, Par. 164.

⁴³ *Ibidem*, par. 166.

⁴⁴ *Ibidem*, par. 168.

⁴⁵ Zob. IACHR, Report No. 77/11, Sprawa *Santa Barbara Compensino Community v. Peru*, No. 10.932, wyrok z dnia 21.07.2011.

podmiotu, jakim jest „dziecko”⁴⁶, Trybunał Amerykański nie tylko wyraźnie akcentuje podmiotowość ofiar w przypadku, gdy jest to osoba niepełnoletnia, ale stwierdza wręcz, iż: *the fact that the alleged victims were children requires applying the highest standard in determining the seriousness of actions that violate their right to humane treatment*⁴⁷.

W kwestii zakresu interpretacji art. 27 ust. 2 Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka, warto zwrócić uwagę zwłaszcza na dwie Opinie Doradcze Trybunału, mianowicie chodzi o opinię w kwestii *Judicial Guarantees in States of Emergency (Arts. (2)(2), 25(1) and 7(6) American Convention on Human Rights*⁴⁸ oraz wspomnianą już opinię w kwestii *Habeas Corpus in Emergency Situations (arts. 27(2), 25(1) and 7(6) American Convention on Human Rights*⁴⁹.

Powyższe Opinie Doradcze Trybunału mają w zasadzie wąski zakres z uwagi na fakt, iż w obu przypadkach Trybunał związany był zakresem pytań skierowanych przez rząd Urugwaju. Niemniej jednak skorzystał z okazji wyprowadzenia kilku istotnych wniosków co do zakresu środków derogacyjnych oraz ich właściwego stosowania przez państwa.

Trybunał przypomniał, że historia polityczna Ameryki Łacińskiej pokazuje, iż w wyjątkowych lub nadzwyczajnych sytuacjach szczególnie poważne są naruszenia gwarancji sądowych właśnie ze względu na ochronę praw, których nie można derogować⁵⁰.

Zdaniem Trybunału, ogłoszenie stanu wyjątkowego – niezależnie od jego zakresu bądź nazwy w prawie wewnętrznym – nie może pociągać za sobą represji ani nieefektywności gwarancji sądowych, które są ustanowione na mocy Konwencji w celu ochrony praw nie podlegających derogacji⁵¹. Ponadto, jakiegokolwiek działania władz publicznych, które wykraczają poza granice precyzyjnie określone w akcie ogłoszenia stanu wyjątkowego, byłyby niezgodne z prawem⁵². Wynika to z faktu, iż w społeczeństwie demokratycznym prawa i wolności związane z osobą ludzką, gwarancje mające do nich zastosowanie oraz zasady prawa tworzą triadę. Każdy komponent definiuje siebie, uzupełnia oraz nabiera znaczenia w zależności od pozostałych⁵³.

Dwie Opinie Doradcze Trybunału zostały bezpośrednio poświęcone prawom dziecka. Pierwsza z nich, z roku 2002, dotyczy sytuacji prawnej dziecka

⁴⁶ Zob. więcej: M. Andrzejczak-Świątek, *op.cit.*, s. 238–239.

⁴⁷ Zob. sprawa *Gomez-Paquiyaury Brothers v. Peru*, *op.cit.*, par. 170.

⁴⁸ I-A Court HR, *Advisory Opinion* OC-9/87, 06.09.1987. Series A No.9.

⁴⁹ I-A Court HR, *Advisory Opinion* OC-8-87, 30.01.1987, *op.cit.*

⁵⁰ Por. także: R. E. Norris, P.D. Reiton, *The Suspension of Guarantees: a Comparative Analysis of the American Convention on Human Rights and the Constitution of the States Parties*, 30 Am.U.L.Rev.189 (1980–1981). Autorzy wskazują, iż w przypadku większości państw–stron Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka przepisy konstytucyjne odnoszące się do możliwości derogacji zobowiązań w dziedzinie praw człowieka i wprowadzenia stanu nadzwyczajnego nie korelowały ze standardem Konwencji.

⁵¹ I-A Court HR, *Advisory Opinion* OC-8-87, 30.01.1987, *op.cit.*, par. 25.

⁵² I-A Court HR, *Advisory Opinion* OC-9/87, par. 38.

⁵³ *Ibidem*, par. 26.

w kontekście praw człowieka⁵⁴, druga, z 2014 roku, jest wynikiem zapytania skierowanego przez rządy Argentyny, Brazylii, Paragwaju oraz Urugwaju w kwestii praw i gwarancji na rzecz dzieci w kontekście migracji i/oraz w potrzebie międzynarodowej ochrony⁵⁵. Obie zasługują na uwagę ze względu na specyficzne – jak na międzynarodowy organ orzecznicy – podejście do interpretacji praw dziecka. Przede wszystkim, Trybunał Amerykański w dużo większym stopniu niż Trybunał Europejski dostrzega potrzebę holistycznej wykładni praw dziecka, traktuje prawa dziecka systemowo, wskazując, iż dziecko jest z jednej strony beneficjentem wszystkich praw człowieka, z drugiej strony wymaga szczególnej troski i ochrony, zawartej w instrumentach prawnych poświęconych dzieciom.

Niezwykle istotnym faktem, z punktu widzenia ochrony praw dziecka w sytuacjach nadzwyczajnych, jest również niespotykana w przypadku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, bardzo wnikliwa analiza *General Comment* Komitetu Praw Dziecka ONZ i wykorzystanie wykładni przepisów Konwencji o prawach dziecka poczynionej przez Komitet do zinterpretowania zakresu praw przysługujących dziecku w świetle Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka. Tym samym, Trybunał Amerykański niejednokrotnie przyjmuje stanowisko, iż Uwagi Ogólne Komitetu winny być traktowane jako prawo wiążące fundamentalne w kwestii interpretacji zakresu i treści gwarancje na rzecz dziecka – także w sytuacji nadzwyczajnej, z racji niederogowalności praw dziecka⁵⁶.

Podsumowanie

Pomimo odmienności w swej treści od pozostałych funkcjonujących w systemie międzynarodowej ochrony praw człowieka klauzul derogacyjnych, klauzula zawarta w art. 27 Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka nie zawiera węższego zakresu gwarancji ochronnych w sytuacjach nadzwyczajnych.

W przeciwieństwie do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, Konwencja amerykańska wprost włącza prawa dziecka i prawa rodziny do katalogu praw niederogowalnych. Jest to olbrzymi krok w kierunku jednoznacznej interpretacji zakresu praw dziecka w sytuacji nadzwyczajnej.

Ponadto, na szczególne uznanie zasługuje orzecznictwo Międzyamerykańskiego Trybunału Praw Człowieka, który zarówno w swych Opiniach Doradczych, jak również przy okazji rozpatrywania skarg indywidualnych, wyraźnie wskazuje, iż właściwym kierunkiem interpretacji art. 27 Konwencji amerykańskiej jest ten przedstawiony przez Komitet Praw Człowieka ONZ na tle art. 4 Paktu

⁵⁴ I-A Court HR, *Advisory Opinion* OC-17/02, 28.08.2002, *Juridical Condition and Human Rights of the Child*.

⁵⁵ I-A Court HR, *Advisory Opinion*, OC-21/14, 19.08.2014, *Rights and guarantees of children in the context of migration and/or in need of international protection*.

⁵⁶ Por. m.in. I-A Court HR, *Advisory Opinion* OC-17/02, 28.08.2002, par. 51, 52, 88, 89, 100; I-A Court HR, *Advisory Opinion*, OC-21/14, 19.08.2014, par. 49, 57, 66, 69, 70, 80, 81, 84, 88, 90-92, 101, 104, 105, 115, 117.

Praw Politycznych i Obywatelskich oraz że mimo różnic w treści obu klauzul derogacyjnych, ich zakres, funkcja oraz wykładnia powinny być tożsame.

Pozytywnie, z perspektywy ochrony praw dziecka w sytuacji nadzwyczajnej, należy ocenić te orzeczenia Międzyamerykańskiego Trybunału, w których nie tylko podkreśla on bezwzględny zakaz derogacji praw dziecka, dostrzegając szczególną podmiotowość dziecka–ofiary naruszeń praw człowieka, ale również odwołuje się w swej wykładni zakresu naruszeń do Konwencji o prawach dziecka oraz – co jest niezwykle rzadkie w przypadku międzynarodowych organów orzeczniczych – do Uwag Ogólnych Komitetu Praw Dziecka ONZ, uznając tym samym wykładnię Konwencji poczynioną przez Komitet za wiążącą.

Pozytywne spostrzeżenia co do zakresu ochrony praw dziecka w sytuacjach nadzwyczajnych oraz ich derogowalności na tle amerykańskiego systemu ochrony praw człowieka osłabia jedynie fakt ograniczonego działania Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka i zasięgu Międzyamerykańskiego Trybunału Praw Człowieka oraz braku jednolitego systemu regionalnego, obejmującego ochronę praw dziecka w państwach obu Ameryk.

LEGAL AND INTERNATIONAL ASPECTS OF THE APPLICATION OF A DEROGATION CLAUSE IN THE AMERICAN SYSTEM OF HUMAN RIGHTS PROTECTION WITH PARTICULAR EMPHASIS ON THE ISSUE OF DEROGATIONS OF CHILDREN'S RIGHTS

Key words: derogation, extraordinary situation, children's rights, human rights, inter-american system of the protection of human rights

Abstract

Issues of the scope and positive obligations for States Parties of the American Convention on Human Rights against the background of the derogation clause contained in its art. 27 for several reasons is extremely important for a proper understanding of the nature of the institution of derogation. First of all, the "American" derogation clause differs in its content from similar clauses appearing in other treaties of international human rights protection, therefore it is important to analyze the case law of the Inter-American Court of Human Rights in the context of individual complaints regarding the application of derogatory measures.

The key issue raised in this article is the aspect of derogation of children's rights in the American system of human rights protection. The American Convention on Human Rights refers directly to the protection of children's rights and family rights in an emergency situation. In addition, the interpretation made by the Inter-American Court of Human Rights allows us to draw in this matter interesting proposals in the field of guarantees for children in extraordinary situations, often different from interpretations made in the course of considering similar complaints by the European Court of Human Rights.

Bibliografia

- Andrzejczak-Świątek M., *Ochrona praw dziecka w sytuacjach nadzwyczajnych*, Warszawa 2016;
- Bowers A.A., Kaufman N.H. (red.), *Implementing the U.N. Convention on the Rights of the Child. A Standard of Living Adequate or Development*, Westport, 1999;
- Gilbert N., Parton N., Skivenes M. (red.), *Child Protection Systems: International Trends and Orientation*, Oxford, 2011.
- Henckaerts J.-M., *Studium poświęcone zwyczajowemu prawu międzynarodowemu humanitar-nemu: wkład w zrozumienie i poszanowanie zasad prawa dotyczącego konfliktów zbrojnych*, Warszawa 2005;
- McGoldrick D., *The interface between public emergency powers and international law*, [w:] *International Journal of Constitutional Law*, 2004, t. 2, nr 2,
- Michalska A., *Niebezpieczeństwo publiczne, które zagraża życiu narodu*, [w:] T. Jasudowicz, (red.), *Prawa człowieka w sytuacjach nadzwyczajnych*, Toruń 99;
- Norris R.E., Reiton P.D., *The Suspension of Guarantees: a Comparative Analysis of the American Convention on Human Rights and the Constitution of the States Parties*, 30 *Am.U.L.Rev.* 189 (1980–1981).
- Tinta M.F., *Legal consequences for torture in children cases: the Gomez Paquilyauri Brothers vs Peru case*, *Torture*, 2009, 9(2), s. 118–131; S.C.Grover, *The Torture of Children During Armed Conflicts: The ICC's Failure to Prosecute and the Negation of Children's Human Dignity*, Springer Science and Business Media, 2013.